

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રાજગોપાલ (મૃત) તેના કાનુની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા

વિરુદ્ધ

કિશન ગોપાલ અને અન્યો

સપ્ટેમ્બર ૧૬, ૨૦૦૩

[વાચ. કે. સભરવ અને બી. એન. અગ્રવાલ, ન્યાયમુર્તિશ્રીઓ]

હિંદુ દત્તક ગ્રહણ અને જાળવણી અધિનિયમ, ૧૯૫૬-દત્તક ગ્રહણના 'દ્વ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપના અધિનિયમના આગમન પહેલા દત્તક ગ્રહણ-વારસાના અધિકારનો દાવો કરતા માલિકીની ઘોષણા અને કબજાની વસૂલાત માટેનો દાવો-મુકદ્દમાનો હુકમ કરતી ટ્રાયલ કોર્ટ-પ્રથમ અપીલ અદાલતે એવું માનીને કે દત્તક લેવાનો પ્રશ્ન મુકદ્દમાના અગાઉના રાઉન્ડમાં અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યો છે-હકીકતોના આધારે, ઉચ્ચ અદાલતે અગાઉના રાઉન્ડમાં દત્તક લેવાના

પ્રશ્નનો નિર્ણય લીધો ન હતો, પરંતુ તેને પ્રથમ અપીલમાં પરત મોકલી દીધો હતો કોર્ટ અપીલનો નવેસરથી નિર્ણય કરશે-દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પર દલીલોમાં કોઈ ચોક્કસ દાવો નથી-અપીલ કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી રહી છે કે દત્તક લેવાના 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપમાં જરૂરી કુદરતી પિતા અને દત્તક પિતા વચ્ચેના કરારનો કોઈ પુરાવો નથી-તેથી, બીજી અપીલમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપરોક્ત તારણ સાથે આંતરક્રિયા વાજબી નથી-સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮, કલમ ૧૦૦.

એક એમ ને બે પત્નીઓ હતી.એમ ને પ્રથમ અને બીજી પત્નીથી અનુક્રમે બે પુત્રો કે અને જી હતા.એમ અને તેમના ભાઈ ચુ મંત્રી પરિવારના હતા.ચુ પાસે કોઈ મુદ્દો ન હોવાથી, તેમણે પ્રતિવાદીઓની દલીલ મુજબ જિન 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપ અપનાવ્યું હતું.રિવાજ મુજબ, આ ફોર્મ એફ સૂચવે છે કે કુદરતી પિતા અને દત્તક પિતા વચ્ચે એક કરાર હોવો જોઈએ કે દત્તક લેનાર વ્યક્તિ બંનેનો પુત્ર હશે અને આમ બંને પિતાની સંપત્તિઓનો વારસો મેળવવાનો હકદાર હશે.જી એ સી સાથે લગ્ન કર્યા અને તેમને બે પુત્રો હતા, જેઓ પ્રતિવાદીઓ છે.અપીલકર્તા નં. ૩ કે ની પત્ની હતી જેનાથી તેણીને બે પુત્રો હતા-જી અપીલન્ટ એન. ઓ. એસ. ૧ અને ૨.G અને પ્રતિવાદીઓ K અને અપીલકર્તાઓ સાથે U અને M ની મિલકતોના સંયુક્ત કબજામાં હતા. કંદ જીના મૃત્યુ પછી, અપીલકર્તાઓએ ચુ અને પ્રતિવાદીઓને સંયુક્ત પારિવારિક સંપત્તિના અધિકારો આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

પ્રતિવાદી-વાદીઓએ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા-પ્રતિવાદીઓ પાસેથી દાવાની મિલકતોના કબજાની શીર્ષક એચ વસૂલાતની ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તા નં. ૩ કાયદેસર રીતે એક પરિણીત પત્ની અને અપીલકર્તા એન. ઓ. એસ. ન હતી. ૧ અને ૨ એ K ના કાયદેસરના બાળકો નથી. અપીલકર્તાઓએ દાવો કરવા સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો કે G ને 'દ્વ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં નહીં પણ સામાન્ય સ્વરૂપમાં દત્તક આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી G ને તેના કુદરતી પિતા M ની સંપત્તિમાં વારસાનો અધિકાર બંધ થઈ ગયો હતો; અને K ના મૃત્યુ પછી, સમગ્ર મિલકત B અપીલકર્તાઓને સોંપવામાં આવી હતી કારણ કે તેઓ એકમાત્ર કાનૂની વારસદારો હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે પ્રતિવાદીઓનો દાવો મર્યાદાના આધારે ફગાવી દીધો હતો. ટ્રાયલ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે જીને તેના પિતા એમ દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યો હતો અને તેના ભાઈ કાન્દે અપીલકર્તાઓની અન્ય દલીલોને સમર્થન આપ્યું ન હતું. પ્રથમ અપીલ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને સમર્થન આપ્યું અને પ્રતિવાદીઓની અપીલને ફગાવી દીધી. દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પર, અપીલ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે દત્તક લેવું અમાન્ય છે કારણ કે G ને તેના ભાઈ K દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યું હતું અને તેના પિતા M દ્વારા નહીં. પ્રતિવાદીઓએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ બીજી અપીલ દાખલ કરી હતી. અપીલકર્તાઓએ પણ () દત્તક લેવાના નિષ્કર્ષ પર ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ વાંધાઓ દાખલ કર્યા

હતા.ઉચ્ચ અદાલતે ૭૩૪ સર્વોચ્ચ અદાલત અહેવાલો [૨૦૦૩] એસયુપીપી પછી ગુણદોષના આધારે અપીલનો નવેસરથી નિર્ણય લેવા માટે આ બાબતને પ્રથમ અપીલ અદાલતમાં પરત મોકલી દીધી હતી. ૩ એસ. સી. આર. એ. પ્રતિવાદીઓએ એમ કહીને વારસાના અધિકારનો દાવો કરવાથી કે 'બી' ને કોઈ માન્ય દત્તક લેવામાં આવ્યો ન હતો કારણ કે 'જી' ને તેના પિતા એમ. હાઈકોર્ટે દત્તક લેવાના પ્રશ્નમાં જવા માટે પ્રથમ અપીલ અદાલતને કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હોવાનું કહીને પ્રતિવાદીઓની બીજી અપીલને મંજૂરી આપી હતી કારણ કે અગાઉના રાઉન્ડમાં, ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તાઓના કોસ વાંધાઓને બરતરફ કરીને પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં ચુકાદો આપ્યો હતો, જે અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી છે.તેથી આ અપીલ.

અપીલ મંજૂર કરતા કોર્ટે

ઠેરવ્યું કે :૧.૧ઉચ્ચ અદાલતે બીજી અપીલમાં, અગાઉના સી પ્રસંગે, સમગ્ર બાબતનો નવેસરથી નિર્ણય લેવા માટે પ્રથમ અપીલ અદાલતને પરત મોકલી દીધી છે કારણ કે તેના મતે, મર્યાદાના પ્રશ્નનો નિર્ણય ચોક્કસ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સને ધ્યાનમાં લીધા વિના પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.તે મર્યાદિત રિમાન્ડનો કેસ ન હતો પરંતુ ઓપન રિમાન્ડનો કેસ હોવાથી, ઉચ્ચ અદાલતે દત્તક લેવા સહિતના અન્ય પ્રશ્નો પર પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા

નોંધાયેલા તારણો D ના ગુણદોષમાં પ્રવેશ કર્યો ન હતો અને પ્રથમ અપીલ અદાલતના ચુકાદા અને હુકમને રદ કર્યા પછી, અપીલનો નવો નિર્ણય લેવા માટે મામલાને અપીલ અદાલતમાં મોકલી દીધો, એટલે કે તમામ મુદ્દાઓ પર.જ્યાં સુધી કોસ ઓબ્જેક્શનની વાત છે, પ્રથમ અપીલીય અદાલતના ચુકાદા અને હુકમને રદ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, તેને નિર્રથક ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ તેને બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કરવામાં કાયદાની ભૂલ કરી છે કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા રિમાન્ડ પહેલાં અગાઉના પ્રસંગે પ્રતિવાદી-વાદીઓની તરફેણમાં નોંધાયેલા દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તારણોને તેણે રિમાન્ડ આદેશ પસાર કરતી વખતે સમર્થન આપ્યું હતું, જેના માટે એફ સંપૂર્ણપણે કોઈ આધાર નથી અને તે રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીથી વિપરીત છે. (૭૩૯-ડી-જી)

૧.રહિંદુ દત્તક અને જાળવણી કાયદો, ૧૯૫૬ અમલમાં આવે તે પહેલાં જ G અપનાવવામાં આવ્યો હોવાથી, G પક્ષકારોને દત્તક લેવાના સમયે અમલમાં રહેલા કાયદા દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવશે.દલીલો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રતિવાદી-વાદીઓએ ફરિયાદમાં ક્યાંય એવો દાવો કર્યો ન હતો કે G ને તેના પિતા M દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યો ન હતો પરંતુ ભાઈ K દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. G ને તેના પિતા M H અથવા ભાઈ K દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યો હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન પર કોઈ પણ દલીલની ગેરહાજરીમાં, આ પ્રશ્ન પર પક્ષકારો

વચ્ચે કોઈ દલીલ નહોતી, કારણ કે મર્યાદાનો પ્રશ્ન યોગ્ય રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો ન હતો.રિમાન્ડને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉચ્ચ અદાલતે ગુણદોષના આધારે અપીલકર્તાઓના વિરોધાભાસો પર વિચાર કર્યો ન હતો.પ્રથમ અપીલ અદાલત સમક્ષ, પક્ષકારો દ્વારા વધારાના ઈ પુરાવા રજૂ કરવા માટે આદેશ જ્ઞ નિયમ ૨૭ સી. પી. સી. હેઠળ અરજી કરવામાં આવી હતી.પ્રથમ અપીલ અદાલતે આ મામલાને ટ્રાયલ કોર્ટમાં પાછો મોકલી દીધો કારણ કે વધારાના પુરાવા સ્વીકારતા પહેલા સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની જરૂર હતી.

ટ્રાયલ કોર્ટે, રિમાન્ડ પર, પ્રતિવાદી-વાદીઓના અડધા હિસ્સાના સંદર્ભમાં દાવાને આંશિક રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો, ઉપરાંત એમ પણ જણાવ્યું હતું કે એફ દાવો સમયસર દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો; કે દત્તક 'દૃવ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં હતો; કે જીનો દત્તક તેના પિતા એમ દ્વારા નહીં પણ કે દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો; અને તે અપીલકર્તા નં. ૩ એ કે અને અપીલકર્તા એન. ઓ. એસ. ની કાયદેસર રીતે પરિણીત પત્ની છે. આમ ૨ અને ૩ કે. ના કાયદેસરના બાળકો છે. અપીલકર્તાઓએ પ્રથમ અપીલ અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી.પ્રતિવાદીઓએ અપીલકર્તા નં. ના લગ્નની કાયદેસરતા પર સવાલ ઉઠાવતા અપીલ અદાલત સમક્ષ અપીલ પણ દાખલ કરી હતી. ૩ સાથે કે. પ્રથમ અપીલ અદાલતે પ્રતિવાદીઓની અપીલને ફગાવી દીધી અને અપીલકર્તાઓની અપીલને મંજૂરી આપી.આ દાવાને મર્યાદાના આધારે બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો,

ઉપરાંત એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે દત્તક 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપમાં ન હતો અને જો કેટલાક પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા હોય અને નીચલી અપીલ અદાલતે પ્રતિવાદી-વાદીઓ સામેના પ્રશ્નનો યોગ્ય નિર્ણય લીધો હોય તો પણ આવી અદાલતો તેમાં ન જઈ શકી હોત.[૭૪૦-સી-૭]

ભગતસિંહ અને અન્યો ઓ. આર. એસ. વિ.જસવંત સિંહ, **AIR (૧૯૬૬) SC ૧૮૬૧** નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિદ્દીક મોહમ્મદ શાહ વિ. માઉન્ટ. સરન, **AIR (૧૯૩૦) PC ૫૭** નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

મુસ્લાના હિંદુ કાયદાની ૧૮મી આવૃત્તિ, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૧.૩.દત્તક લેવાના સંપૂર્ણ 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપના દરેક કિસ્સામાં, એવી અસર માટે સમજૂતી હોવી જોઈએ કે દત્તક લેનાર વ્યક્તિ બંને એટલે કે કુદરતી પિતા તેમજ દત્તક પિતા બંનેનો પુત્ર હશે અને આવી સમજૂતી પક્ષ દ્વારા અન્ય કોઈ પણ હકીકતની જેમ સાબિત થવી જોઈએ.પ્રથમ અપીલ અદાલતે, મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને તેની ચર્ચા કર્યા પછી, એક તારણ નોંધ્યું હતું કે પ્રતિવાદી-વાદીઓ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે

કુદરતી અને દત્તક પિતા વચ્ચે એવી સમજૂતી હતી કે દત્તક પુત્રને બંનેના પુત્ર તરીકે ગણવામાં આવશે અને તેમની મિલકતોનો વારસો મેળવવાનો હકદાર રહેશે.તેથી, G નો સ્વીકાર સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતો.પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા આ ઇ પોઈન્ટ પરના તારણો, જે હકીકતની અંતિમ અદાલત હતી, તે હકીકતનો શુદ્ધ તારણ હતો અને સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા દખલ કરી શકાતી ન હતી.હકીકતની અંતિમ અદાલત [૭૪૪-એ, બી, જી-એચ, ૭૪૫-એ, બી] દ્વારા નોંધાયેલા ઉપરોક્ત તારણમાં દખલ કરવાનો કોઈ આધાર નથી.

એમ. સીટી. મુથૈયા અને અન્ય વિ. કંટ્રોલર ઓફ એસ્ટેટ ડ્યુટી, મદ્રાસ, AIR (૧૯૮૬) **SC ૧૮૬૩**, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

નીલમાધુબ ડોસ વિરુદ્ધ બિશમ્બર ડોસ અને અન્ય, (૧૯૬૯) ૧૩ મૂરેની ઈન્ડિયન અપીલ્સ ૮૫; વૂમા દેઈ વિરુદ્ધ ગોકુળાનંદ દાસ, આઈ. એલ. આર. (૧૯૭૮) ૩ કલકત્તા ૫૮૭; લક્ષ્મીપતિરાવ શ્રીનિવાસ દેશપાંડે વિરુદ્ધ વેંકટેશ તિર્મલ દેશપાંડે, એ. આઈ. આર. (૧૯૧૬) બોમ્બે ૬૮ અને મોહન મલ વિરુદ્ધ મુલા મલ અને અન્ય, (૧૯૨૫) ૮૯ ભારતીય કેસ ૬૮૮, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સ્ટોકસના હિન્દુ કાયદાના પૃષ્ઠો ૬૫,૬૧૦,૬૪૧ અને ૬૪૬; મેઈનનો હિંદુ કાયદો અને ઉપયોગ પરનો ગ્રંથ ૧૪મી આવૃત્તિ; હિંદુ કાયદાના સિદ્ધાંતો પર મુદ્દા ૧૮મી આવૃત્તિ અને હિન્દુ કાયદા પર રાઘવચારીયર ૯મી આવૃત્તિ, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ એપેલેટ જર્નલ:

સિવિલ અપીલ નંબર ૩૮૨૯-૩૮૩૦/૨૦૦૦.

૧૯૯૨ના આર. એસ. એ. નંબર ૭૧૪ અને ૭૮૯માં કામટક હાઈકોર્ટના ૨૦.૭.૯૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે એસ. એસ. જવાલી, P.R.Ramasesh અને સુશ્રી વંદના જાલાન.

પ્રતિવાદીઓ માટે વી. એ. મોહતા, મનોજ પ્રસાદ, કે. કે. શ્રીવાસ્તવ અને નીલકાંત નાયક.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

બી. એન. અગ્રવાલ, જે.:વિશેષ રજા દ્વારા આ અપીલ પ્રતિવાદી નંબર ૧- રાજગોપાલ (મૃત હોવાથી) ના વારસદારો દ્વારા કર્ણાટક હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં દાવાને ફગાવી દેતા પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને રદ કરવામાં આવ્યો છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવાને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.વાદીઓ/પ્રતિવાદીઓએ ફરિયાદ સાથે જોડાયેલી અનુસૂચિમાં વર્ણવેલ મિલકતોના સંબંધમાં માલિકીની ઘોષણા અને તેના કબજાની વસૂલાત માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો.તેમનો કેસ, અન્ય બાબતોની સાથે, એ હતો કે એક મોતી લાલને બે પત્નીઓ હતી.પહેલી પત્નીથી તેમને એક પુત્ર કિશન લાલ અને બીજી પત્નીથી એક પુત્ર ગોવર્ધન દાસ હતો અને જે સંપત્તિઓ પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા તે તેમના સંયુક્ત પરિવારની હતી.મોતી લાલ અને તેમના ભાઈ ઉદય રામ મંત્રી પરિવારના હતા.તેમના સમુદાયમાં, 'દ્વ્યમુખ્યાયન' માં દત્તક લેવાની પ્રથા હતી, જે મુજબ દત્તક લેનાર વ્યક્તિ કુદરતી માતાપિતાની સંપત્તિમાં તેનો રસ તોડશે નહીં અને તે જ સમયે, દત્તક લેનાર પિતાની સંપત્તિમાં વ્યાજ મેળવશે.ઉદય રામ પાસે કોઈ પુરુષ મુદ્દો ન હોવાથી, તેમણે 'દ્વ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં ગોવર્ધન દાસને દત્તક લીધા હતા.એક ચંદ્રબાઈ ગોવર્ધન દાસ અને કિશન ગોપાલ-વાદી નં. હું અને શ્રીનિવાસ-વાદી નંબર ૨ તેમના પુત્રો હતા.સુંદરા બાઈ-પ્રતિવાદી નંબર ૩ કિશન લાલની રખાત હતી, જેમનાથી તેમને બે પુત્રો હતા, એટલે કે

રાજગોપાલ-પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને રામગોપાલ-પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને સુંદર બાઈ કિશન લાલની કાયદેસર રીતે પરિણીત પત્ની ન હોવાથી, પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૨ તેમનાથી કિશન લાલના ગેરકાયદેસર બાળકો હતા.ગોવર્ધન દાસ અને તેમના પુત્રો તેમની સાથે ઉદય રામની તેમજ કિશનલાલ અને તેમના બાળકો સાથે મોતીલાલની મિલકતોનો સંયુક્ત કબજો ધરાવતા હતા.કિશનલાલનું ૧૯૩૯માં અને ગોવર્ધન દાસનું ૧૯૪૫માં અવસાન થયું હતું.બી ત્યારબાદ કિશનલાલના પુત્રોએ કિશનલાલ અને ગોવર્ધન દાસના સંયુક્ત પરિવારોની મિલકતોમાં વાદી નંબર ૧ અને ૨ અને તેમના પિતાના અધિકારને નકારી કાઢ્યા હતા, તેથી જ વર્તમાન દાવો દાખલ કરવો જરૂરી બન્યો હતો.

મુકદ્દમામાં, પ્રતિવાદીઓએ વાદીના દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો કે દત્તક 'દ્વ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં હતો અને તેમના જણાવ્યા અનુસાર, તે સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતો, જેમ કે ગોવર્ધન દાસને દત્તક લીધા પછી તેમના કુદરતી પિતા-મોતી લાલની સંપત્તિમાં કોઈ અધિકાર બંધ થઈ ગયો હતો અને કિશન લાલના મૃત્યુ પછી, સમગ્ર મિલકત તેમના બે પુત્રોને સોંપવામાં આવી હતી જેઓ કાયદેસરના હતા કારણ કે સુંદરબાઈ કાયદેસર રીતે કિશન લાલની પરિણીત પત્ની હતી, તે મુજબ વાદીને વર્તમાન દાવો દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર નહોતો.

તેમના સંબંધિત કેસોના સમર્થનમાં, બંને પક્ષોએ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા અને ટ્રાયલ કોર્ટે આ દાવાને આ આધાર પર ફગાવી દીધો કે તે મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો, ગોવર્ધન દાસને દત્તક લેવાનો 'દૃવ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં નહીં પરંતુ સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતો કારણ કે દત્તક લીધા પછી ગોવર્ધન દાસને કુદરતી પિતાની સંપત્તિમાં કોઈ અધિકાર ન હતો, ગોવર્ધન દાસને તેમના પિતા મોતી લાલ દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યો હતો અને તેમના ભાઈ કિશન લાલ દ્વારા નહીં, સુંદર બાઈ કાયદેસર રીતે કિશન લાલની પત્ની હતી અને પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૨ તેમના કાયદેસરના પુત્રો હતા જેમ કે મૃત્યુ પછી કિશનલાલની સમગ્ર મિલકત તેમના પુત્રો અને તેમની વિધવાઓને સોંપવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત ચુકાદા સામે, જ્યારે અપીલ કરવામાં આવી ત્યારે પ્રથમ અપીલ અદાલતે મર્યાદાના આધારે દાવો રદ કરવાના આદેશને સમર્થન આપતા અપીલને ફગાવી દીધી હતી.અપીલને નકારી કાઢતી વખતે, સુંદરબાઈના કિશનલાલ સાથે લગ્ન અને તેમના બાળકોની ઉદારતાના પ્રશ્ન પર ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પર, કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે જે પણ સ્વરૂપમાં હોય તે.દત્તક લેવામાં આવ્યો હશે, તે અમાન્ય હતું કારણ કે ગોવર્ધન દાસને તેમના ભાઈ કિશન લાલ દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યો હતો અને તેમના પિતા મોતી લાલ દ્વારા નહીં, જેઓ તે સમયે પ્રચલિત કાયદા અનુસાર દત્તક આપવા માટે સક્ષમ હતા.

નિર્ણય અથવા 'પ્રથમ અપીલ અદાલત' સામે, વાદીઓ દ્વારા બીજી અપીલમાં કામટકની ઉચ્ચ અદાલતમાં મામલો લેવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પ્રતિવાદીઓએ દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તારણો સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે બીજી અપીલને મંજૂરી આપી કારણ કે તેના અભિપ્રાયમાં મર્યાદાના પ્રશ્નનો નિર્ણય નીચલી અપીલ અદાલત દ્વારા યોગ્ય રીતે લેવામાં આવ્યો ન હતો, તે મુજબ પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા અન્ય મુદ્દાઓ પરના તારણોની શુદ્ધતા અથવા અન્યથા વિચારણા કર્યા વિના, પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને ગુણદોષના આધારે અપીલનો નવો નિર્ણય લેવા માટે તે અદાલતમાં આ બાબતને મોકલી દેવામાં આવી હતી.આને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉચ્ચ અદાલત માટે ગુણદોષ પર કોસ ઓબ્જેક્શન પર વિચાર કરવો જરૂરી ન હોવાથી, તેને ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો.રિમાન્ડ પછી, સિવિલ પ્રોસિજર કોડના આદેશ ૪૧ નિયમ ૨૭ હેઠળ, અમુક દસ્તાવેજોને વધારાના પુરાવામાં લેવા માટે, પ્રથમ અપીલ અદાલત સમક્ષ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેને લાગ્યું હતું કે તે અરજી મંજૂર કરવા માટે યોગ્ય કેસ છે પરંતુ તેને પુરાવા તરીકે સ્વીકારવા માટે, સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની જરૂર હતી, ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમને રદ કર્યા પછી મામલાને ટ્રાયલ કોર્ટમાં મોકલી દેવામાં આવ્યો હતો.

રિમાન્ડ પર, ટ્રાયલ કોર્ટે માત્ર વાદીના અડધા હિસ્સાના સંદર્ભમાં દાવાને આંશિક રીતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે દત્તક સામાન્ય સ્વરૂપમાં નહીં પણ 'દ્વ્યમુશ્યના' સ્વરૂપમાં હતો, ગોવર્ધન દાસને તેના ભાઈ કિશન લાલ દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યો હતો અને પિતા મોતી લાલ દ્વારા નહીં, સુંદર બાઈ કાયદેસર રીતે કિશન લાલની પત્ની હતી અને પ્રતિવાદી નંબર 1 અને 2 સુંદરબાઈથી તેના કાયદેસરના બાળકો હતા અને સમયસર દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.ત્યારબાદ, પ્રથમ અપીલ અદાલત સમક્ષ બે અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી, એક પ્રતિવાદીઓ દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને પડકારતી હતી જેમાં દાવો કરવામાં આવ્યો હતો અને બીજી વાદીઓ દ્વારા કિશન લાલના સુંદરબાઈ સાથે લગ્નના પ્રશ્ન પર એક્ ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને પડકારતી હતી અને પ્રતિવાદી નંબર 1 અને 2 ની કાયદેસરતા.વાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને ફગાવી દેવામાં આવી હતી પરંતુ પ્રતિવાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને દાવાને આ આધાર પર ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો કે તે મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત હતો, દત્તક 'દ્વ્યમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં નહીં પરંતુ સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતો અને વાદીઓને એમ કહેવાથી રોકવામાં આવ્યા હતા કે ગોવર્ધન દાસને આપવામાં આવ્યા ન હતા તે હકીકતને કારણે કોઈ માન્ય દત્તક લેવામાં આવ્યો ન હતો.તેમના પિતા મોતી લાલ દ્વારા દત્તક. અપીલીય અદાલતના નિર્ણયને પડકારતી, વાદીઓ દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતમાં બે બીજી અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી જેને મંજૂરી આપવામાં આવી છે, પ્રથમ

અપીલીય અદાલત દ્વારા વાદીના દાવાને રદ કરીને ચુકાદો અને હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા મુકદ્દમાને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો કારણ કે ઉચ્ચ અદાલત અનુસાર, પ્રથમ અપીલીય અદાલતને દત્તક લેવાના પ્રશ્નમાં જવાનો અને તેના પર કોઈ તારણ નોંધવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર ન હતો કારણ કે બીજી અપીલમાં રિમાન્ડનો આદેશ પસાર કરતી વખતે, દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તારણો સામે દાખલ કરાયેલ કોસ ઓબ્જેક્શન જે અગાઉના પ્રસંગે પ્રથમ અપીલીય અદાલત દ્વારા વાદીની તરફેણમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું. તેને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો, જેમ કે તે જ તારણોએ અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી હતી.તેથી, આ અપીલ.

અપીલના સમર્થનમાં હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ. એસ. જવાલીએ ત્રણ મુદ્દા ઉઠાવ્યા હતા.સૌપ્રથમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા રિમાન્ડના આદેશ પહેલાં પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા વાદીઓની તરફેણમાં નોંધાયેલા દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તારણોની પુષ્ટિ તે અદાલત દ્વારા પ્રતિવાદીઓ દ્વારા તેની સામે દાખલ કરવામાં આવેલા કોસ ઓબ્જેક્શનને બરતરફ કરીને કરવામાં આવી હતી.અમને અગાઉના પ્રસંગે બીજી અપીલમાં પસાર કરાયેલા હાઈકોર્ટના ચુકાદા દ્વારા લેવામાં આવ્યા છે, જેમાં આ બાબતને પ્રથમ અપીલ અદાલતમાં મોકલી દેવામાં આવી હતી, જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે હાઈકોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ, મર્યાદાના પ્રશ્નનો નિર્ણય પ્રથમ અપીલ અદાલત

દ્વારા ચોક્કસ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સને ધ્યાનમાં લીધા વિના કરવામાં આવ્યો હતો, સમગ્ર બાબતને નવેસરથી નક્કી કરવા માટે તે બાબતને તેને મોકલવા માટે યોગ્ય કેસ હતો.તે મર્યાદિત રિમાન્ડનો કેસ ન હતો, પરંતુ ઓપન રિમાન્ડનો કેસ હોવાથી, ઉચ્ચ અદાલતે દત્તક લેવા સહિત અન્ય પ્રશ્નો પર પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણોની યોગ્યતા પર ધ્યાન આપ્યું ન હતું અને પ્રથમ અપીલ અદાલતના ચુકાદા અને હુકમને રદ કર્યા પછી, અપીલનો નવો નિર્ણય લેવા માટે આ બાબતને તેને મોકલી આપી હતી, એટલે કે તમામ મુદ્દાઓ પર.જ્યાં સુધી કોસ ઓબ્જેક્શનની વાત છે, પ્રથમ અપીલીય અદાલતના ચુકાદા અને હુકમને રદ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, તેને નિર્રથક ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને તે મુજબ તેને બરતરફ કરવામાં આવ્યો હતો.આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો અભિપ્રાય એ છે કે ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કરવામાં કાયદાની ભૂલ કરી છે કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા રિમાન્ડ પહેલાં અગાઉના પ્રસંગે પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા વાદીની તરફેણમાં નોંધાયેલા દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તારણોને રિમાન્ડ આદેશ પસાર કરતી વખતે તેના દ્વારા પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, જેના માટે કોઈ આધાર નથી અને તે જ G રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીથી વિપરીત છે.

આ અદાલતની વિચારણા માટે આવતા અન્ય બે મુદ્દાઓ એ છે કે શું પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો કે (i) ગોવર્ધન દાસને કુદરતી પિતા મોતી લાલ દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા અને (ii) દત્તક 'દ્વ્યમુખ્યાયન'

સ્વરૂપમાં ન હતા પરંતુ સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતા, તે કાયદામાં દૂષિત છે.ઉપરોક્ત તારણોની કાયદેસરતા અથવા અન્યથા ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા ઉપર જણાવેલા કારણોસર ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા નથી.સામાન્ય રીતે, અમે આ બાબતને વિચારણા માટે ઉચ્ચ અદાલતમાં મોકલી હોત, પરંતુ અમે બે કારણોસર તે માર્ગ અપનાવવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતો નથી, પ્રથમ, દાવો ૪૭ વર્ષ પહેલાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે વર્ષ ૧૯૫૬ માં અને બીજું, ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષની બીજી અપીલ પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા દત્તક લેવાના પ્રશ્ન પરના તથ્યોના તારણો દ્વારા પૂર્ણ થઈ હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને રિમાન્ડ એક નિર્ણયક કવાયત હશે, જે હકીકતની અંતિમ અદાલત હતી.

આમ, અમે આ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા આગળ વધીએ છીએ કે શું પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ તારણ કે ગોવર્ધન દાસને તેમના કુદરતી પિતા મોતી લાલ દ્વારા દત્તક લેવામાં આવ્યા હતા તે કોઈ કાનૂની નબળાઈથી પીડાતા હતા.આ તબક્કે, એ જણાવવું સુસંગત હોઈ શકે છે કે હિંદુ દત્તક અને જાળવણી કાયદો, ૧૯૫૬ અમલમાં આવે તે પહેલાં જ ગોવર્ધન દાસને દત્તક આપવામાં આવ્યો હતો, તેથી પક્ષકારો દત્તક લેવાના સમયે અમલમાં રહેલા કાયદા દ્વારા સંચાલિત થશે.મુર્દલાના હિંદુ કાયદાના ફકરા ૪ ૭૪, ૧૮મી આવૃત્તિ અનુસાર, "એકમાત્ર વ્યક્તિ જે કાયદેસર રીતે છોકરાને દત્તક આપી શકે છે તે તેના પિતા

અને તેની માતા છે".આ દર્શાવે છે કે ગોવર્ધન દાસને તેમના પિતા મોતી લાલ દત્તક આપી શક્યા હોત, ઈ ભાઈ કિશન લાલ નહીં. દલીલો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે વાદીઓએ ફરિયાદમાં ક્યાંય એવો દાવો કર્યો ન હતો કે ગોવર્ધન દાસને તેમના પિતા મોતી લાલ દ્વારા નહીં પરંતુ ભાઈ કિશન લાલ દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યા હતા. તે ફક્ત વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે દત્તક 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપમાં હતું. જેમ કે વાદીમાં ક્યારેય આવા કેસની દલીલ કરવામાં આવી ન હતી, પ્રતિવાદીઓ માટે લેખિત નિવેદનમાં દલીલ કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો કે કોણે ગોવર્ધન દાસને દત્તક એફ આપ્યો હતો અને તે મુજબ લેખિત નિવેદનમાં પ્રતિવાદીઓએ માત્ર એ વાતનો ઇનકાર કર્યો હતો કે દત્તક 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપમાં હતું અને તેમના અનુસાર, તે સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતું. ગોવર્ધન દાસને તેમના પિતા મોતી લાલ અથવા ભાઈ કિશન લાલ દ્વારા દત્તક આપવામાં આવ્યા હતા કે કેમ તે પ્રશ્ન પર કોઈપણ દલીલની અવગણનામાં, આ પ્રશ્ન પર પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ દલીલ નહોતી, કારણ કે આવી અદાલતો તેમાં જઈ શકી ન હોત, ભલે કેટલાક પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા હોય અને નીચલી અપીલ અદાલતે વાદીઓ સામે આ પ્રશ્નનો યોગ્ય નિર્ણય કર્યો હોય. આ સંબંધમાં સિદ્દીક મોહમ્મદ શાહ વિરુદ્ધ માઉન્ટના કેસમાં પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકાય છે. સરન, એ. આઈ. આર. (૧૯૩૦) પી. સી. ૫૭, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે "જ્યાં રજૂ કરાયેલા બચાવમાં ક્યારેય દાવો કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં એવી અરજી પર કોઈ પુરાવાઓની તપાસ કરી શકાતી નથી જે ક્યારેય રજૂ

કરવામાં આવી ન હતી".આ અદાલત દ્વારા ભગતસિંહ અને અન્યો અન્ય વિરુદ્ધના કેસમાં મંજૂરી સાથે આ કેસનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે.જસવંત સિંહ, AIR (૧૯૬૬) SC ૧૮૬૧.તે કિસ્સામાં, કેટલાક પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ ઉચ્ચ અદાલતે એ અવલોકન કરીને પ્રશ્નમાં જવાનો ઇનકાર કર્યો હતો કે જ્યાં કોઈ અરજી લેવામાં આવી ન હતી, ત્યાં એવું ન કહી શકાય કે તેના પર પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ જૂઠાણું હતું.આ અદાલતે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના નિર્ણયને સમર્થન આપ્યું હતું અને અવલોકન કર્યું હતું કે સિદ્દીક મોહમ્મદ શાહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ન્યાયિક સમિતિના નિર્ણય દ્વારા તેનું સમર્થન કરવામાં આવ્યું હતું.આમ અમને આ મુદ્દા પર પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણમાં કોઈ ભૂલ દેખાતી નથી.

વિચારવા જેવો આગામી પ્રશ્ન એ છે કે શું પ્રથમ અપીલ અદાલતે એવું માનીને ન્યાયી ઠેરવ્યું હતું કે દત્તક લેવું એ 'દ્વિતીયમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં નહીં પરંતુ સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતું.હાલનો કેસ પક્ષકારોના સમુદાયમાં પ્રચલિત રિવાજ હેઠળ દત્તક લેવા સાથે સંબંધિત છે.નિર્વિવાદપણે, 'દ્વિતીયમુખ્યાયન' સ્વરૂપમાં અપનાવવાની કહેવાતી પ્રતિરક્ષામાં એક રિવાજ હતો.આ તબક્કે, એક પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે દત્તક લેવાનું 'દ્વિતીયમુખ્યાયન' સ્વરૂપ શું છે.

દત્તક પુત્ર અને દત્તક પિતા વચ્ચે પરસ્પર સમજૂતી થાય છે કે દત્તક પુત્ર બન્નેનો પુત્ર હશે ત્યારે દત્તક પુત્રને 'દ્વિતીયમુખ્યાયન' શબ્દ લાગુ પડે છે, જે તેના દત્તક

પિતા સાથેના તેના પ્રાપ્ત સંબંધ સાથે તેના કુદરતી પિતા સાથેના તેના સંતાન સંબંધને જાળવી રાખે છે.આ રીતે દત્તક લીધેલા પુત્રને તકનીકી રીતે 'દ્વ્યમુષ્યાયન' કહેવામાં આવે છે.દત્તક ચંદ્રિકા, વિભાગ ૨, પી. એલ. જુઓ.૨૪ અને ૪૦, અને વ્યવાહાર મયુખા, પ્રકરણ IV, કલમ ૫, પી. એલ. ૨૧ (સ્ટોકસનો હિંદુ કાયદો, પૃષ્ઠો ૬૫,૬૪૧ અને ૬૪૬).દત્તક પુત્ર દ્વ્યમુષ્યાયન બે પ્રકારના હોય છે (૧) નિરપેક્ષ, એટલે કે નિત્ય દ્વ્યમુષ્યાયન, અને (૨) અપૂર્ણ, એટલે કે અનિત્ય દ્વ્યમુષ્યાયન.સંપૂર્ણ દ્વ્યમુષ્યાયન પુત્ર તે છે જેને આ શરત સાથે દત્તક આપવામાં આવે છે:"આ આપણા બંનેનો પુત્ર છે (સ્વાભાવિક પિતા અને દત્તક લેનાર).અપૂર્ણ દ્વ્યમુષ્યાયન પુત્ર એ છે કે જેને કુદરતી પિતા દ્વારા મુંડન સાથે સમાપ્ત થતા કેમોનીઝમાં અને દત્તક પિતા દ્વારા પવિત્ર દોરાથી શરૂ થતા સમારંભોમાં દીક્ષા આપવામાં આવે છે.તેને કુદરતી પિતા અને દત્તક પિતા બંનેના ગોત્ર (પારિવારિક નામો) માં દીક્ષા આપવામાં આવી હોવાથી, તેને પુત્ર માનવામાં આવે છે.બે પિતા પરંતુ અપૂર્ણ.જો જન્મ્યા પછી બાળકને દત્તક લેવામાં આવે જેથી બંને ગોત્રો હેઠળ તેની દીક્ષા ઓછી હોય, તો તે ફક્ત દત્તક પિતાના ગોત્રમાં ભાગ લેશે.દત્તક મીમાંસા, પ્રકરણ ૬, પૃ.૪૧ (સ્ટોકસનો હિંદુ કાયદો, પાન ૬૧૦).

હિંદુ કાયદો અને ઉપયોગ પર માયર્ટના ગ્રંથ, ૧૪મી આવૃત્તિ પાનું ૪૬૯માં 'દ્વ્યમુષ્યાયન' અપનાવવાના વિશિષ્ટ સ્વરૂપનું વર્ણન

આ રીતે કરવામાં આવ્યું છે:"૨૨૧.દત્તક લેવાથી પુત્ર તેના કુદરતી પરિવારમાંથી અલગ થઈ જાય છે તે નિયમનો એક અપવાદ દ્વ્યમુખ્યાયન અથવા બે પિતાનો પુત્ર કહેવાતા કિસ્સામાં અસ્તિત્વમાં છે.આ શબ્દને બે ગણો સ્વીકાર છે.મૂળરૂપે તે એક પુત્રને લાગુ પડતું હોવાનું જણાય છે જેનો જન્મ એક પુરુષ દ્વારા બીજાની પત્ની પર થયો હતો, પરંતુ તે બીજા માટે અને તેના વતી.તેને બંને પરિવારમાં વારસો મેળવવાનો હકદાર માનવામાં આવતો હતો.અને તેમના વાસ્તવિક અને કાલ્પનિક પિતા બંનેના અંતિમ સંસ્કાર કરવા માટે બંધાયેલા હતા.આ તે અર્થ છે જેમાં મિતાક્ષરમાં આ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે; પરંતુ આ વર્ગના પુત્રો હવે અપ્રચલિત છે.બીજો અર્થ એ છે કે પુત્ર કે જેને સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત સમજણ સાથે દત્તક લેવામાં આવ્યો છે કે તે બંને પિતાનો પુત્ર બનવાનો છે.આ ફરીથી અલગ-અલગ સંજોગોમાં થતું હોય તેવું લાગે છે.એક છે જેને અનિત્ય અથવા અસ્થાયી દત્તક કહેવામાં આવે છે, જ્યાં છોકરાને તેના કુદરતી પરિવારમાં મુંડન કર્યા પછી, એક અલગ ગોત્રમાંથી લેવામાં આવે છે.તે બંને પિતા અને બંને પરિવારોમાં વારસાના સમારંભો કરે છે પરંતુ તેનો પુત્ર તેના મૂળ ગોત્રમાં પાછો આવે છે.દત્તક લેવાનું આ સ્વરૂપ પણ અપ્રચલિત છે.

દ્વ્યમુષ્યાયન દત્તક લેવાનું એકમાત્ર સ્વરૂપ જે અપ્રચલિત નથી તે નિત્ય અથવા સંપૂર્ણ દ્વ્યમુષ્યાયન છે જેમાં પુત્રને એક કરાર હેઠળ દત્તક લેવામાં આવે છે કે તે કુદરતી અને દત્તક પિતા બંનેનો પુત્ર હોવો જોઈએ.

હિંદુ કાયદાના સિદ્ધાંતો પર મુદ્દા, ૧૮મી આવૃત્તિ, પાન ૮૨૧, એ 'દ્વ્યમુષ્યાયન' અપનાવવાનું સ્વરૂપ ગણાવ્યું છે જે આ રીતે ચાલે છે:

"૪૮૬.(૧) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ તેના પુત્રને કરાર હેઠળ બીજાને આપે છે કે તેને કુદરતી અને દત્તક પિતા બંનેનો પુત્ર ગણવો જોઈએ, તો દત્તકમાં આપવામાં આવેલા પુત્રને દ્વ્યમુષ્યાયન કહેવામાં આવે છે.દત્તક લેવાના આ સ્વરૂપમાં, આવા કરારને સાબિત કરવો જરૂરી છે અને તે પણ સાબિત કરવું જોઈએ કે દત્તક પુત્ર આપવાની અને લેવાની વિધિ હતી.

(૨) દ્વ્યમુષ્યાયનને તેના કુદરતી અને દત્તક પરિવારો બંનેમાં વારસો મળે છે.

તેવી જ રીતે રાઘવચારીયારે તેમના ગ્રંથ હિંદુ કાયદો, ૮મી આવૃત્તિમાં પાન ૧૪૮ પર 'એ' માં દત્તક લેવાના 'દ્વ્યમુષ્યાયન' સ્વરૂપનો ઉલ્લેખ કર્યો છે:

"૧૭૪.દ્વ્યમુષ્યાયન એ વ્યક્તિને આપવામાં આવેલું નામ છે જે એક સમજૂતી હેઠળ દત્તક આપવામાં આવે છે કે તેને દત્તક પિતા અને કુદરતી પિતા એમ બન્ને પુત્ર તરીકે ગણવા જોઈએ.આ સ્વરૂપમાં, આવા કરારને સાબિત કરવો જરૂરી છે અને દત્તક પુત્રને આપવા અને લેવાના સમારંભનું પ્રદર્શન પણ જરૂરી છે.

નિત્યા એટલે કે દત્તક લેવાના સંપૂર્ણ દ્વ્યમુષ્યાયન સ્વરૂપને ન્યાયિક સમિતિ દ્વારા નીલમાધુજ ડોસ વિરુદ્ધ સી. બિશમ્બર ડોસ અને અન્યો ઓ. આર. એસ. (૧૮૬૯) ૧૩ મૂરેની ભારતીય અપીલ ૮૫ના કેસમાં માન્યતા આપવામાં આવી છે, જેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે હિન્દુ કાયદા દ્વારા દ્વ્યમુષ્યાયન (બે પિતાના પુત્ર) સ્વરૂપમાં દત્તક લેવાની અસર દત્તક પુત્રને તેના વંશના તેના કુદરતી પિતાને વંચિત કરવા અથવા તેને તેના કુદરતી પિતાની સંપત્તિના વારસાના અધિકારથી વંચિત કરવા માટે નથી.

ન્યાયિક સમિતિનો બીજો નિર્ણય વૂમા દેઈ વિરુદ્ધ ગોકુળાનંદ દાસ, આઈ. એલ. આર. (૧૮૭૮) ૩ કલકત્તા ૫૮૭નો કેસ છે, જેમાં તેમના સ્વામીઓએ દત્તકા મીમાંસા અને દત્તકા ચંદ્રિકાના અમુક ભાગોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી પાન ૫૯૭ પર સ્વીકાર કર્યો હતો કે:

"તેઓ શરતોમાં સૂચવે છે કે પુત્રને દત્તક લેવાની ઈચ્છા ધરાવતા હિન્દુએ તેના આખા ભાઈના પુત્રને દત્તક લેવો જોઈએ, જો આવી વ્યક્તિ અસ્તિત્વમાં હોય અને દત્તક લેવા માટે સક્ષમ હોય, તો અન્ય કોઈ પણ પુત્રની પસંદગીમાં; અને કુદરતી પિતાના એકમાત્ર પુત્રને દત્તક લેવા સામે અન્યથા જીવલેણ વાંધાને લાયક ઠેરવે છે, એમ કહીને કે, એક ભાઈના પુત્રના કિસ્સામાં, તેને, તેમ છતાં, અન્ય કોઈ પણ વ્યક્તિની પસંદગીમાં દ્વ્યમુખ્યાયન અથવા બે પિતાના પુત્ર તરીકે દત્તક લેવો જોઈએ.

વધુમાં, પાન પ૯૮ પર તેમના આધિપત્યનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"ફરીથી, દ્વ્યમુખ્યાયનની રચના કરવા માટે તે અસર માટે બંને પિતા વચ્ચે એક વિશેષ સમજૂતી હોવી જોઈએ; અથવા સંબંધ સર વિલિયમ મેકનાઇટેન દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા અન્ય કેટલાક સંજોગોમાંથી પરિણામ હોવો જોઈએ.૭૧ તેમના સિદ્ધાંતો અને સિદ્ધાંતો".

દત્તક લેવાના સંપૂર્ણ દ્વ્યમુખ્યાયન સ્વરૂપના દરેક કિસ્સામાં, એવી અસર માટે સમજૂતી હોવી જોઈએ કે દત્તક લેનાર વ્યક્તિ બંનેનો પુત્ર હશે, એટલે કે કુદરતી

પિતા તેમજ દત્તક પિતા અને આવા કરાર પક્ષ દ્વારા અન્ય કોઈ પણ હકીકતની જેમ સાબિત થવો જોઈએ.લક્ષ્મીપતિરાવ શ્રીનિવાસ દેશપાંડે વિરુદ્ધ વેંકટેશ તિરમલ દેશપાંડે, AIR (૧૯૧૬) બોમ્બે ૬૮ અને અન્યો મોહના મલ વિરુદ્ધ મુલા મલ અને અન્યો અન્ય, (૧૯૨૫) ૮૯ ભારતીય કેસ ૬૮૮ જુઓ.

દત્તક લેવાનું દ્વ્યમુખ્યાયન સ્વરૂપ એમ. સી. ટી. ના કિસ્સામાં આ અદાલત સમક્ષ વિચારણાનો વિષય હતો. મુથૈયા અને અબ્ર. વી.કંટ્રોલર ઓફ એસ્ટેટ ડ્યુટી, મદ્રાસ, એ. આઈ. આર. (૧૯૮૬) એસ. સી. ૧૮૬૩ જેમાં ઉપર ઉલ્લેખિત ન્યાયિક સમિતિના નિર્ણયોની મંજૂરી સાથે નોંધ લેવામાં આવી હતી.તે કિસ્સામાં એક M.Chindambaram ચેટ્ટિયારના મૃત્યુ પર જવાબદાર વ્યક્તિના હાથમાં એસ્ટેટ ડ્યુટીની ચુકવણીના સંબંધમાં પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો, જેણે તેના એકમાત્ર પુત્રને દ્વ્યમુખ્યનાન સ્વરૂપમાં દત્તક લીધો હતો અને દત્તક લીધા પછી તેને બીજો પુત્ર થયો હતો.કુદરતી પિતાના મૃત્યુ પછી, મૃતકની સંપત્તિ પર એસ્ટેટ ડ્યુટીની ચુકવણી માટે પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો.મહેસૂલ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સંયુક્ત કુટુંબની મિલકતમાં મૃતકનો હિસ્સો માત્ર અડધો હતો કારણ કે એક પુત્ર દત્તક લેવામાં આવ્યો હતો.જવાબદાર વ્યક્તિ વતી, એવું વલણ અપનાવવામાં આવ્યું હતું કે દત્તક લેનાર પુત્ર દ્વ્યમુખ્યાયન સ્વરૂપમાં હોવાથી, દત્તક પુત્ર કુદરતી પિતાની સંપત્તિમાં તેનો રસ તોડતો નથી અને દત્તક તેમજ કુદરતી પિતા બંનેની સંપત્તિઓનો વારસો

મેળવવાનો હકદાર છે, કારણ કે સંયુક્ત કુટુંબની સંપત્તિમાં કુદરતી પિતાનો હિસ્સો માત્ર એક તૃતીયાંશ હતો, અડધો નહીં.અલ્હાબાદની ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે દત્તક ગ્રહણ દ્વ્યમુખ્યાયન સ્વરૂપમાં હોવાથી દત્તક પુત્રનો પણ એક તૃતીયાંશ હિસ્સો હોવાથી મૃતકનો હિસ્સો એક તૃતીયાંશ હતો અને અડધો નહીં.આ અદાલતે હાઈકોર્ટના નિર્ણયને સમર્થન આપ્યું અને અપીલને ફગાવી દીધી.

આ કેસમાં, પ્રથમ અપીલ અદાલતે, મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને તેની ચર્ચા કર્યા પછી, એક તારણ નોંધ્યું હતું કે વાદીઓ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા કે G એ કુદરતી અને દત્તક પિતા વચ્ચે એક કરાર હતો કે દત્તક પુત્રને તે બંનેનો પુત્ર ગણવામાં આવશે અને તેમની મિલકતોનો વારસો મેળવવાનો હકદાર રહેશે અને પરિણામે, ગોવર્ધન દાસનો દત્તક સામાન્ય સ્વરૂપમાં હતો.પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વી. એ. મોહતાએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ તારણ અયોગ્ય હતું.પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ આ મુદ્દા પરનું તારણ, જે હકીકતની અંતિમ અદાલત હતી, તે શુદ્ધ હકીકતનો તારણ હતો અને સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓના ઉપયોગમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા દખલ કરી શકાતી ન હતી, ખાસ કરીને જ્યારે કાયદાનો કોઈ પ્રશ્ન સામેલ ન હતો.તે સિવાય, અમારી

ચિંતાભરી વિચારણા કર્યા પછી, અમને તથ્યની અંતિમ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા ઉપરોક્ત તારણમાં દખલ કરવા માટે કોઈ આધાર મળતો નથી. આ સ્થિતિ હોવાથી, અમારા મતે, ઉચ્ચ અદાલત અપીલને મંજૂરી આપવા અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમને પુનઃસ્થાપિત કરીને દાવાને હુકમ આપવા માટે ન્યાયી ન હતી. પરિણામે, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા વિવાદિત ચુકાદા અને હુકમને રદ કરવામાં આવે છે અને પ્રથમ અપીલ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. આ સંજોગોમાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવતો નથી.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.